

S. Çağatay

HELMUT SEHEEL
1895 — 1967

Prof. Dr. Phil. Dr. h. c. Helmuth SCHEEL

Mainz Edebiyat ve İlimler Akademisi Azası

(1895.19.V. – 1967.6.VI.)

SAADET ÇAGATAY

Alman şarkiyatçılarından Helmuth SCHEEL geçen yılın Haziran ayında geçirdiği bir kalb krizi sonunda hayata gözlerini kapamıştır. Rahmetli bilhassa Türk Tarihî vesikaları üzerindeki derin çalışmalarıyle temayüz etmiştir.

Kütüphanesinde bulunan eserler, çocukluk yaşından beri yabancı dillere büyük bir merakı olduğunu göstermektedir. Avrupa dilleri fransızca, ingilizce ispanyolca ve datça (Danimarka dili) yanında Japon ve Türk dili gramerlerinin de bulunması, bunlarla da meşgul olduğunun delilidir. Gençlik yaşında kendi kendine türkçe öğrenmeğe başlamış, birinci Dünya Harbinde cepheye sevk edildiği zaman da buna devam etmiş ve askere alındıktan sonra Türkiye'ye gönderilmesini rica ederek dilekçe vermiştir. Fakat dilekçesi derhal kabul edilmeyip, ilk önce 1915'te Sırbistan'a sevk edilmiştir. Nihayet Berlin Şark Dilleri Semineri'nde Türk Dili mütercimliği imtihanını verdikten sonra, 1916'da arzusu yerine getirilerek Türkiye'ye nakledilmiştir. Önce dört hafta kadar İstanbul'da bırakılmış, oradan Karadeniz'in Sinop civarındaki askerî "Hava durumunu araştırma istasyonu"na gönderilmiştir. Böylece o, az miktarda bulunan Alman askerleriyle harp sonuna kadar Türk muhitinde kalabilmiştir. Çocukluğundan beri tarihle de çok ilgilendiğinden, Türkiye'deki bu ikamet, onu Türkiye Tarihi ve umumiyetle Şarkiyat bilgisiyle yakından meşgul olmağa sevk etmiştir. Talebeliği zamanında "1712'den beri Prusya Tarihi"ne dair hatırı sayılır (256 S. tutarında) uzun bir tarih yazmıştı. Bu çalışma onun ileride Türk Tarihi üzerindeki araştırmalarına da temel teşkil etmiştir.

Harpten sonraki Almanya'nın durumu, onu Adliye'de bir memurlukta çalışmağa mecbur kılmıştır. Yanı sıra 1920-28 yılları arasında bir çok aravermelerle üniversite tahsiline devam etmiştir. Bu sırada vazifeyle Paris'e, Şimalî Afrika'ya, İstanbul'a da gönderilmiştir.

Tahsilini Berlin ve Greifswald şehirlerinde İslâm filolojisi, Tarih, Musikî ilmi ve hukuk üzerinde yapmış, 1922-23'te Berlin Şark Dilleri Semineri'nde Türk Dili Diploma imtihanını vermiş, 1926-38 yılları arasında Alman Maarif Vekâleti'nde müşavir sıfatıyla çalışmıştır. 1928'de Greifswald'da "*Die Schreiben der türkischen Sultane an die preussischen Könige in der Zeit von 1774 und die ersten preussischen Kapitulationen vom Jahre 1761*" (1721-1774 yılları arasında Prusya hükümdarlarıyla Türk sultanlarının muhaberesi ve 1761'de ilk Prusya kapitülasyonu) konulu doktora teziyle üniversiteyi bitirmiştir. Bu eser "Osmanlı sarayında Prusya diplomasisi" adıyla de çıkmıştır, Berlin - Dahlem'deki Prusya gizli arşivinde saklanan vesikalara istinaden yapılan ilk çalışmadır. Çok ağır bir türkçe ile yazılmış tarihî vesikalar üzerine kurulduğundan, almancaya tercümesi de güç olduğu halde, ilmî münekkidler tarafından, türkçe metin bozulmadan, yapılabilmiş ve muvaffak olunmuş tercüme olarak çok takdir edilmiştir. H. SCHEEL bu Doktora tezinin giriş kısmında konuya dair değerli bilgiler vermiş, bilhassa 1761'de akdedilmiş olan Osmanlı-Prusya dostluk ve ticaret anlaşmasının, Birinci Dünya Harbi'nde Türk-Alman silâh arkadaşlığına kadar getirilmesine yol açtığı görüşü üzerinde de durmuştur. 1761 anlaşması okadar önemli ve etkili olmuştur ki, bu sayede 1890'da Türk Alman dostluk ticaret ve deniz yolları anlaşması da kolaylıkla meydana gelmiştir. Türkçe vesikalar oldukça ağır ve sunî bir dilde kaleme alınmış olduğundan, vaktiyle hakkiyle almanca'ya çevirilememiş, bu yüzden bütün resmî Türk vesikaları, türkçeden değil, İtalyan dilinde olan anlaşma metninden almanca'ya çevirilmiştir. Böylece ancak H. SCHEEL'in yaptığı Türk vesikalarının tercümeleri esas Türk metinlerine dayanmış ilk orijinal tercümelemdir ve bunlarla birçok teferruat ve dil incelikleri düzeltilebilmiştir. O bu çalışmalarıyla yalnız tarihçileri değil hukukçuların da dikkatini celbedebilmiştir. Müşterek hocamız olan Prof. Dr. MORDTMANN'ın ölümünden sonra Berlin Şark Dilleri Semineri'nde açılmış olan hocalığa, Türk vesikaları üzerinde ders vermeğe (1933-de) çağrılmış, böylece çoktan arzu ettiği ilmî sahaya geçmeğe muvaffak olmuştur. 1934'te türkçe üzerinde diploma veren imtihan komisyonuna atanmış, 1937'de yine Berlin üniversitesinin Şark Dilleri Semineri'nde doçentliğe yükseltilmiştir. 1938'de Prusya İlimler Akademisinde Profesörlüğe ve ilmî müşavirliğe atanmış, 1939'da ise Prusya İlimler Akademisinin direktörlüğüne getirilmiştir. 1940'da Berlin Üniversitesi'nde ders vermekle görevlen-

dirilmiş, 1941'de ise aynı yerde (Honorar) – Profesörlüğe yükseltilmiştir. Yine bu sıralarda Greifswald Üniversitesinde ordinaryus mümessilliğini yapmış ve diğer bir çok idarî işleri de yürüterek çok yüklü ve mesuliyetli işlerin başında bulunmuştur. Çalışkan, tecrübeli, mesuliyetini müdrük memur ve insan sıfatıyla, kendisine çok ağır geldiği halde, bu işleri terk edemeyip, üst üste yine diğer bir çok işleri de üzerine alarak yıllarca çalışmış, vazifeshinaslığı ve iyi idareciliği ile de temayüz etmiştir. Bu cümleden o, 1939-1952 yılları arasında “*Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*” (Alman Şark memleketleri konuları ile ilgilenen cemiyetin dergisi)nin naşiridir. 1949'da Mainz İlimler ve Edebiyat Akademisi'nin kurucuları arasında bulunmuş, ölünceye kadar da bu akademinin genel sekreterliğini yapmıştır. Yine bu yıllarda türlü teşekküllerde vazife almış meselâ: “*Union Internationale des Orientalistes*” de genel sekreterdir ve her zaman ilmî çalışmalar ve konularını ön safa getirip halledilmesi taraftarı olmuştur. 1944'de Richard HARTMANN ile birlikte “*Beiträge zur Arabistik, Semitistik und İslamwissenschaft*” (Arabistik, Semitistik ve İslâm ilimlerine ilâve – bilgi–ler) yayımlanmış, 1958, 1965'te “*Philologiae Turcicae Fundamenta*” I, II; 1958'de Eski Türk buddist metinlerinden I. cildine Önsöz'ü yazdığı “*Maitrisimit ein Alt-türkischer Text der buddhistischen Vaibhasika-Schule*” yayımı, kuruluşunda büyük emek harcamış olduğu Mainz Akademisinin çalışmaları arasında onun şahsî teşebbüsü ile meydana getirilmiş değer biçilmez Türk Kültürü, Dili, Edebiyatı'na dair önemli eserlerdir. 1959'da “*Handbuch der Orientalistik*” serisinin “1774-1918'e kadar Osmanlı Tarihi” ne dair olan kısım, onun emeğiyle meydana gelmiştir.

Profesörlüğe başladığı 1940-41 yılları, İkinci Dünya Harbi'ne rasladığından, ilmî çalışmalara elverişli olmadığı halde, onun “Eski Türkiye'de *ökumen*¹ kilise beylerinin devlet hukuku bakımından durumları” başlıklı Türk vesikalarına dayanan, Türk Tarihi ve Türk kanun esası'sine ve devlet idaresine dair, önemli eseri (APAW 1942) tamamlanıp basılmıştır. Ancak 1946'da, yeniden açılmış olan Mainz Üniversitesinin Şarkiyat kürsüsüne ordinaryus olarak getirildikten sonra, biraz ağır idarî işler yükünden kurtulabilmiş ve çoktan beri özendiği ilmî çalışmalara daha fazla zaman ayıracak duruma gelebilmiştir. Fakat burada da yine bir kısım idarî işten kurtulamamıştı, 1953 ve

¹ *Ökumene* yunanca “yer yüzü sâkinleri”, Fener Patriarklarının unvanıdır.

1954'te felsefe fakültesinin dekanı, 1955-56'da ise prorektörlüğe seçilmiştir. Bu Üniversitenin kendisinin idare ettiği Şarkiyat bölümünün kütüphanesini, gıpta edilecek bir şekilde, mükemmel, zengin bir kütüphane durumuna koymuştur. En seçkin ve her yerde kolayca bulunmayan önemli eserleri dahi bulup, buraya mal edebilmiştir.

Bilhassa Türk Tarihi vesikaları üzerindeki derin çalışmaları, ilim dünyasında ona milletlerarası değerde takdir toplamıştır. Bu cümleden Dijon Üniversitesinin 1957'de tevcih ettiği fahri Doktorluk ünvanı (Dr. h. c.) ve Danimarka Kırallık İlim Akademisinin tevcih ettiği yabancı azalık payesini kaydedelim.

Mainz Üniversitesinde okuttuğu ders müfredatı arapça, farsça, türkçe ve bunların edebiyatı, Kur'an tercüme ve tefsirleri, Türk-Osmanlı vesikalarından ibaretti. Yanında Doktora yapan iki talebesi de Osmanlı vesikalarını konu olarak almışlardı.

Rahmetli, arkadaşlarına ve talebelerine samimî bir sevgiyle bağlı, herkese karşı nazik ve yardıma hazırды. Şahsî hayatına dair mühim bir şey bilmiyorum, fakat ana tarafından Danimarkalı olduğunu ve varlıklı bir aileden geldiğini duymuştum. Berlin'de talebeliğim sırasında, derslere olgun bir insan'ın gelip gittiğini görüyordum. Her karşılaşmamda "ne gibi ihtiyacınız var, bir isteğiniz varsa bana müracaat edin" derdi. Ben o zaman henüz pek genç bir kız olduğumdan, başkasından bir şey istemeğe utanırdım. Son yıllardaki karşılaşmalarımda, bazı arkadaşlar için yaptığım müracaatları samimiyetle ve dostlukla yerine getirdi. Almanya'ya her gittiğimde büyük dostluk ve arkadaşlıkla karşıladı ve "biz sınıf arkadaşınız" diye iftiharla konuşuyordu. Son yıllarda bekâr ve yalnız, kalbinden bir hayli rahatsızdı, buna rağmen her zaman iş ve çalışmadan bahsederdi. Geçen yıl, bir kitap isteyip yazdığı son mektubu, beni bir ölüm haberi gibi ürkütmüştü, yazısı okunmayacak kadar karışıkty, bundan yazamayacak kadar rahatsız olduğu anlaşılıyordu. Türk Tarihi titiz bir araştırmacıyı, Türk arkadaşları da vefakâr bir dostu kaybetti. Nur içinde yatsın.

Professor Dr. phil Dr. h. c. Helmuth SCHEEL'in

İLMÎ ÇALIŞMALARININ LİSTESİ

I. Eserleri ve makaleleri :

1. Die Schreiben der türkischen Sultane an die preußischen Könige in der Zeit von 1721–1774 (Dissertation, Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen, Berlin, Jg. 1930 Preussens Diplomatie bei der Pforte, başlığıyle de, Verlag de Gruyter'de çıkmıştır.
2. Ein türkischer Schiffsferman für ein preußisches Schiff aus dem Jahre 1835 (İslamica 1931, vol. fasc. 2).
3. Die Sendung des polnischen Gesandten von Stadnicki an die Pforte (1733–1737), Mitteil. d. Sem. f. oriental. Sprachen, Berlin Jg. 1932, Abt. II.
4. Buna ilâve aynı dergide: Jg. 1934, S. 205.
5. Der Zweite Türkische Geschichtskongress (Im Amtsblatt "Deutsche Wissenschaft" 1937, Heft 22).
6. Forschungsrichtungen und Wandlungen in der türkischen Geschichtswissenschaft (1938).
7. Die Türkei und die Wissenschaft, in Festschrift zum 10 jährigen Bestehen der Türkischen Handelskammer zu Berlin, 1938.
8. 1835. Die erste Reise eines pommerschen Schiffes nach der Türkei und dem Schwarzen Meer (Das Bollwerk, Pommersche Heimatzeitschrift, 1935, Augustheft.)
9. Die staatsrechtliche Stellung der ökumenischen Kirchenfürsten in der alten Türkei. Ein Beitrag zur Geschichte der türkischen Verfassung und Verwaltung. (Abh. der Preussischen Akademie der Wissenschaften, Jg. 1942, Phil.–hist. Klasse, No. 9).
10. Über den Ersten Dänisch-Türkischen Vertrag vom Jahre 1756, Studia Orientalia Joanni Pedersen, Festschrift, Kopenhagen 1953
11. In Memoriam Kaare Grönbech, Acta Orientalia, Vol. XXIII, 1–2.
12. Ein Schreiben des Krim Giraj Khan an den Prinzen Heinrich, den Bruder Friedrichs des Grossen, Festschrift Jean Deny, Ankara 1958, S. 213 ff.

13. Maitrisimit. Ein alt-türkischer Text der buddhistischen Vai-bhasika – Schule. (Annemarie von Gabain ile beraber) Wiesbaden 1958.
14. Lobeda 1924. Fritz Jöde. Leben und Werk. Eine Freundesgabe. Trossingen 1957.
15. Nachruf auf Enno Littmann. Jahrbuch der Akademie der Wissenschaften und der Literatur, 1958.
16. Zwei Kernfragen der Türkischen Revolution, Der Neue Orient, Jg. 1934, Heft 1.
17. Rapport über die Philologiae Turcicae Fundamenta, für die UNESCO 1953, adı konmadan basılmıştır.
18. Das Seminar für Orientkunde an der Johannes Gutenberg-Universität, Jahrbuch der Vereinigung der Freunde, 1954.
19. Die Türkei von 1774 bis 1914 (Handbuch für Orientalistik von Berthold Spuler), henüz basılmamış.
20. Denkschrift über die Akademie der Wissenschaften und der Literatur zu Mainz, Ms. olarak basılmıştır.
21. Türk Tarihinin tetkiki bakımından türkçe vesikaların ehemmiyeti (Die Bedeutung der Erforschung türkischer Urkunden für die türkische Geschichtsforschung), 2. T. Tarih Kongresinde türkçe tebliğ 1937. Türkiyat Mecmuası VII-VIII, İstanbul 1942, S. 45.
22. Heribert Horst und Helmuth Scheel, Ein Beitrag zum Feraşen-Amt in der Grabmoschee zu Medina, Festschrift Nemeth, 1962.
23. Einige Bemerkungen zu den osmanisch – türkischen Urkunden im ehem. Königl. Staatsarchiv zu Dresden, Ural-Altäische Jahrbücher 1965.

II. Naşir olarak çıkardığı eserler :

1. Max Freiherr von Oppenheim: TELL HALAF, Bd. II, III IV, Berlin 1950 und 1955 (Vorwort).
2. Philologiae Turcicae Fundamenta. Jean Deny, Kaare Grönbech Zeki Velidi Togan ile birlikte, Wiesbaden 1958, Bd. I.
3. Redaktion der Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft von Bd. 93 bis Bd. 102, son ciltler Enno Littmann ile, ve "Abhandlungen zur Kunde des Morgenlandes".
4. Beiträge zur Arabistik, Semitistik und Islamwissenschaft (Richard Hartmann ile), Leipzig 1944.
5. Philologiae Turcicae Fundamenta, Band II, 1965.

III. Tanıtımlar ve Konuşmalar :

1. Mahmud Ra'uf, Anadolu türküleri ve musikî istikbâlimiz (Die anatolischen Lieder und die Zukunft unserer Musik), "Die Musik" XXI Heft 8, 1929.
2. Mitarbeit an "Feiernde Jugend", hersgg. von Pfarrer O. Göhling, Berlin – Steglitz, Evangel. Presseverband für Deutschland, 1921, S. 83 und passim.
3. Redakteur der Musikbeilage der Wandervogelzeitschrift "Der Zweispruch" Rudolstadt, 1923/24.
4. Karl Krüger: Kemalist Turkey and the Middle East, Übersee – und Kolonial-Zeitung, 1932, S. 281.
5. Colonel Lamouche, Histoire de la Turquie depuis les origines jusqu'à nos jours. DLZ, 1935, Sp. 203.
- 5a. Abdülhak Adnan (Adıvar), Osmanlı Türklerinde yelin La science chez les Turcs Ottomans, Paris, 1939.
6. W. Barthold, Vorlesungen über die Geschichte der Türken Mittelasiens. Deutsche Bearbeitung von Theodor Menzel.: HZ. Bd. 155, S. 615.
7. Fahrt zu Landjahrpflichtigen. Landjahr-Schulungsbriefe 1936 (Metin, yazar'ın müdahalesi olmadan değiştirilmiştir.)
8. Lehmann, Wilhelm: Der Friedensvertrag zwischen Venedig und der Türkei vom 2. Oktober 1540. OLZ. 1937, Sp. 180.
9. Gerhad Herrmann, Die Dardanellen, DLZ. 1937, Sp. 584.
10. Roy, Gilles, Abdul – Hamid. Le Sultan Rouge. OLZ, 1937, Sp. 540.
11. Gerhard von Mende, Der nationale Kampf der Rußlandtürken. DLZ. 1937, Sp. 1540.
12. Berthold Spuler, Die Minderheitenschulen der europäischen Türkei, DLZ. 1938, Sp. 623.
13. Gegaj, Athanase, L'Albanie et l'Invasion turque au XV e siecle, OLZ. 1938, Sp. 41.
14. Werner Jahrmann, Frankreich und die orientalische Frage, DLZ. 1937, Sp. 1917.
15. Rudolf Kriss, Die schwäbische Türkei,: DLZ. 1939 Sp. 210.
16. August von Kral, Das Land Kamâl Atatürks. DLZ.: 1938, Sp. 314.

17. Die Türkei und die Wissenschaft. Beitrag zu der Festschrift "10 Jahre Türkische Handelskammer für Deutschland", 1938, Berlin.
18. Wilhelm Hannekum, Persien im Spiel der Mächte, DLZ. 1938, Sp. 1470.
19. Hans Guhr. Als türkischer Divisionskommandeur in Kleinasien und Palästina. Gutachten 1937 für den Mars-Verlag Berlin (Sadece Mscr.).
20. Walter Hinz, Iran, Hz. Bd. 159, S. 608.
21. Walter Hinz, Politik und Kultur von Kyros bis Reza Schah, Deutsche Wissenschaft, Erziehung und Volksbildung. 1938, Heft 14.
22. Reinhard Hüber, Deutschland und der Wirtschaftsaufbau des Vorderen Orients, DLZ. 1938, Sp. 1076.
23. Berlin'de yapılmış bir konuşmaya dair. *Cumhuriyet* 21. Mart 1938.
24. John Kingsley Birge, The Bektashi Order of Dervishes, DLZ. 1939, Sp. 655.
25. Selbsterlebnisse deutscher Kolonialpioniere, hersgg. von Paul Ritter, Deutsche Wissenschaft..., 1939 nichtamtlicher Teil, S. 212.
26. Uluğ İğdemir, Kuleli Vak'ası hakkında bir araştırma, OLZ. 1939, Sp. 112.
27. Karl Krüger, Südafrika, Deutsche Wissenschaft 1939
28. Sir Bertram Thomas, Die Araber, DLZ. 1939, Sp. 907.
29. Maximilian Braun, "Kosovo", Die Schlacht auf dem Amsfeld, DLZ. 1939, Sp. 316.
30. Bagally, John W. M. A., Ali Pasha and Great Britain, OLZ. 1939, Sp. 375.
31. Henri Laoust, Le Califat dans la doctrine de Rasid Rida, DLZ. 1939, Sp. 1305.
32. Odenthal, Dr. Josef, Oesterreichische Türkenkriege 1716-1718, OLZ. 1940, Sp. 194.
33. İsmail Hakkı Uzunçarşılıoğlu, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu devletleri (Die Statthalterschaften in Anatolien und die Fürstentümer der Akkoyunlu und der Karakoyunlu), DLZ. 1939, Sp. 764.

34. Heymann Egon, *Balkan*, : OLZ. 1940, Sp. 85.
35. Max Freiherr von Oppenheim, *Die Beduinen*, Bd. I, DLZ. 1940, Sp. 46.
36. Barckhausen, Joachim, *Männer und Mächte am Bosphorus*, OLZ. 1939, Sp. 756.
37. Ebeling, *Geschichte des Orients vom Tode Alexanders des Großen bis zum Einbruch des Islams*, Göschen 1126, ZDMG.
38. Rudolf Karlowa, *Deutsche Kolonialpolitik*, Deutsche Wissenschaft usw., 1939, S. 192.
39. Lothar Kühne, *Das Kolonialverbrechen von Versailles*, Sp. 124. aynı yerde,
40. Paul Schmitz, *Politiker und Propheten am Roten Meer*, aynı yerde 1939, S. 214.
41. Tahsin Öz, *Arşiv Kılavuzu (Archivregister)*, ZMDG. 1939.
42. Nachruf auf Bernhard Moritz, *Forschungen und Fortschritte*. 1939, Nr. 31.
43. Jeanne Dinet – Rollince, *La vie de E. Dinet*, DLZ. 1939, Sp. 1494.
44. *Afrika braucht Großdeutschland*, bearb. von Karl Brüsch, Deutsche Wissenschaft . . . ., 1940 Heft 1.
45. Kurat und Zetterstéen, *Türkische Urkunden*, OLZ, 1940, Sp. 480.
46. Nachruf auf den Komponisten Fritz Henshke, 1939 (Mskr. olarak basılmıştır).
47. Otto Eck, *Seeräuberei im Mittelmeer*, Hz. Bd. 164 S. 385.
48. *Deutsche Kolonialkunde*, von Jacob, : Deutsche Wissenschaft 1940, Heft 22.
49. Emile Tyan, *Histoire de l'organisation judiciaire en pays d'Islam*, Tome I, DLZ. 1940, Sp. 561.
50. H. Blumenhagen, *Südwestafrika einst und jetzt*, Zentralblatt für die gesamte Unterrichtsverwaltung in Preussen, 1934 Jg. 76 Heft 17.
51. Schultz – Ewerth, *Deutschlands Weg zur Kolonialmacht*, deutsche Wissenschaft, 1935, Heft 7.
52. Carl Mühlmann, *Das deutsch-türkische Waffenbündnis im Weltkrieg*, und: Felix Guhse, *Die Kaukasusfront im Weltkrieg bis zum Frieden von Brest*. ZDMG. 1940, S. 447.

53. Die türkische Wissenschaft und die deutsche Mitarbeit, *Der Nahe Osten*, 1940, Heft 8/9.
- 53a Bericht über die Arbeitstagung der deutschen Orientalisten und der deutschen orientalischen Archäologen 1942 (veröffentlicht in ZDMG).
54. Wilhelm Barthold, *Ulug Beg und seine Zeit*. Deutsche Bearb. von Walter Hinz, HZ. 1940, S. 133.
55. Oehlke, Waldemar, *Sechzig Reisejahre eines Danzigers durch die Welt und um die Erde*, OLZ. 1941.
56. Gotthard Jäschke, *Türkei*, ZDMG. Bd. 95, S. 444.
57. Hans Hermann Russack, *Byzanz und Stambul. Sagen und Legenden vom Goldenen Horn*. ZDMG. 1942.
58. *Festschrift für Friedrich Giese zum 70. Geburtstag*. OLZ. 1943, Sp. 240.
59. *Die Eröffnung des deutsch-bulgarischen Urkundenwerkes*. ZDMG 1943.
60. Gotthard Jäschke, *Die Türkei in den Jahren 1935–1941*. Geschichtskalender. ZDMG. 1943, Heft 2.
61. H. A. R. Gibb and Harold Bowen, *Islamic Society and the West*. Vol. I. *Oriens* 1951.
62. Rabghuzi, *Narrationes de Prophetis*, hersgg. Kaare Grönbech ZDMG. Bd. 99 Heft 2.
63. M. Tayyib Gökbilgin, *XV–XVI. asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar – Mülkler – Mukataalar*, *Oriens* 1954.
64. Berthold Spuler, *Die Goldene Horde*, HZ. 1953 S. 629.
65. Ludwig Fekete, *Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterhazy 1606–1645*, *Mitteil. d. Sem. f. orient. Spr.* Berlin, 1934, Abt. II.
66. Georg Schreiber, *Deutsche Wissenschaftspolitik von Bismarck bis zum Atomwissenschaftler Otto Hahn*, *Archiv, f. mittelh. Kirchengesch.* 1955.
67. Ettore Rossi, *Manual di lingua Turca*, vol. I, *Grammatica elementare, esercizi – vocabolarietti* ZDMG 1952.
68. *Der Märchendichter Hans Christian Andersen*, als Ms. gedruckt Ankara 1955, *Alman Kütüphanesinde Konferans*. Danimarkalı Masal Şairi Hans Christian Andersen, *Kişiliği, yaşayışı ve eserleri*.

69. Text der Schlussansprache auf dem 23. Internationalen Orientalisten-Kongress in Cambridge 1954.
70. Ananiasz Zajaczkowski und Jan Reychman, *Zarys Dyplomatyki Osmansko – Tureckiej*, ZDMG. 1955.
71. Kreutel, *Das Tagebuch des Kara Mustafa, Belagerung Wiens 1683*, ZDMG. 1955.
72. Fekete, Lajos, *Die Siyaqat – Schrift in der türkischen Finanzverwaltung. Beitrag zur türkischen Paläographie. 2 Bde.* . ZDMG 1956.
73. Berthold Spuler, *Die Mongolen in Iran, 2. Aufl. Hz. Bd. 163*, 1957.
74. Mihail Guboglu, *Paleografia și Diplomatica Turco – Osmana. Studiu și Album. Editura Academiei Populare Romine 1958. 351 Seiten und 4 farbige Tafeln*, ZDMG. Bd. 111, Heft 2.
75. Karl Krüger, *Die neue Türkei. Mit 32 Fotos auf Tafeln und 1 Farbkarte, 243 S. Berlin 1963*, ZDMG. 113, Heft 3.
76. Joseph Ehrenfried Hofmann, *Geschichte der Mathematik I. Von den Anfängen bis zum Auftreten von Fermat und Descartes* Slg. Göschen Bd. 226/226a, Berlin 1963, ZDMG. Bd. 113, S. 628.
77. Lajos Fekete und Gy. Kaldy-Nagy, *Rechnungsbücher türkischer Finanzstellen in Buda (Ofen) 1550-1580. Türkischer Text (Institutum Historicum Academiae Scientiarum Hungaricae) Budapest 1962, 840 SS.* ZDMG. Bd. 115.
78. Beldiceanu, *Les actes premiers Sultans etc.*
79. *Entwicklung und Aufgaben der Akademie: (Mainzer Allgem. Zeitung vom 9. Februar 1966).*
80. *Über das Verfahren beim Druck der Veröffentlichungen der Akademie (Manuskript).*
81. *East Asian cultural studies, Vol. I March 1962, p. 44 ff. Kurzer Bericht über die ostasiatischen Forschungen in Deutschland vorgetragen bei der Assemblée Générale des CIPSH in Tokyo 1962.*
82. *Remarks on methodological Problems (Frz.: L'homme et la notion de l'histoire), Konferans: Cahiers d'Histoire mondiale, 1963.*

